

Životné jubileá

Významné jubileum Stepana Michajloviča Stojka – sto rokov

Stepan Michajlovič Stojko – hlavný vedecký pracovník Ústavu ekológie Karpát Národnej akadémie vied Ukrajiny (už niekoľko rokov na penzii), doktor biologických vied, profesor, Doctor honoris causa Technickej univerzity vo Zvolene, riadny člen Akadémie lesníckych vied Ukrajiny, čestný člen Ukrajinskej botanickej spoločnosti a Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka a nositeľ mnohých ďalších vyznamenaní a ocenení. Vedecká činnosť prof. S. M. Stojku je zviazaná s oblasťou Karpát, Roztočia a čiastočne západného Podolia. Základné vedecké smerovanie – lesnícke vedy, ekológia lesa, geobotanika, fytogeografia, ochrana prírody a geosozológia. Výsledky vedeckej práce prof. S. M. Stojku sú obsiahnuté v 10 vedeckých a populárno-vedeckých monografiách a okolo 500 vedeckých prácach, z ktorých viac než 100 bolo opublikovaných v zahraničných periodikách a zborníkoch. Pod vedením S.M. Stojku bolo obhájených 12 kandidátskych dizertačných prác a mnohí z jeho žiakov dosiahli hodnosti doktorov vied a profesorov.

Stepan Michajlovič Stojko sa narodil 14. marca 1920 v rodine pravoslávneho kňaza v *horskej dedine Kričevo na Podkarpatskej Rusi* (teraz v Zakarpátí). Hoci sa narodil v Československu, bol neskôr občanom štyroch štátov a politických systémov. V Chuste absolvoval v roku 1938 české klasické gymnázium. Niekoľko rokov pracoval ako učiteľ na základnej škole a neskôr študoval na Lesníckej fakulte Lvovského poľnohospodárskeho inštitútu, ktorý ukončil v roku 1949.

Po skončení lesníckej fakulty pracoval do roku 1951 na Štátnom lesnom riaditeľstve v Užhorode, v rokoch 1952–1955 bol interným vedeckým aspirantom. Pod vedením akademika P.S. Pogrebnejaka obhájil v roku 1955 kandidátsku dizertačnú prácu “Dúbravy Zakarpátia a cesty zvyšovania ich produktívnosti” a získal hodnosť kandidáta biologických vied.

V rokoch 1955–1966 prednášal predmet “Botanika” na Fakulte lesného hospodárstva Lvovského lesotechnického inštitútu (teraz Národná univerzita lesného hospodárstva Ukrajiny). V roku 1969 S.M. Stojko obhájil doktorskú dizertáciu “Dubové lesy horského systému Karpát” a v roku 1980 mu bola udelená hodnosť profesora v špecializácii “Botanika”. V rokoch 1966–1970 pracoval ako starší vedecký pracovník na Lvovskom oddelení Botanického ústavu N. Cholodného Národnej akadémie vied Ukrajiny a v rokoch 1970–2000 viedol oddelenie ochrany prírodných ekosystémov v Ústave ekológie Karpát NAV Ukrajiny, neskôr bol jeho hlavným vedeckým spolupracovníkom.

V rokoch 1972–2000 pracoval súčasne ako profesor na katedre fyzickej geografie (v rámci katedry racionálneho využívania prírodných zdrojov a ochrany prírody) a na Fakulte geografie Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka, kde prednášal predmety “Ochrana prírody” a “Ochrana prírody vo svete”.

Vedecký výskum profesora Stojka je úzko zviazaný s Karpátmi a priľahlými oblasťami. V rámci zonálneho rozšírenia bukových lesov Karpát objavil a skúmal reliktné lokality smreka obyčajného, duba zimného, lipy veľkolistej, tisa červeného, ktoré sa zachovali zo skorého a stredného holocénu a prispeli k objasneniu k vývoju vegetácie po zaľadnení. Pomocou fytoecenologických a geobotanických metód skúmal zákonitosti výškovej diferenciácie vegetácie v Karpatoch. Na ich základe zadefinoval 10 vegetačných stupňov, popísal varianty pásmovitosti na juhozápadnej a severovýchodnej strane Karpát. Počas svojho výskumu na Zakarpátí objavil a popísal ostrovné lokality juhoeurópskych druhov duba – duba cerového (*Quercus cerris* L.), duba žltého (*Q. dalechampii* Ten.), duba mnohoplodého (*Q. polycarpa* Schur) a skúmal ich cenotický

štruktúru. Výsledky mnohoročných výskumov zhrnul v monografii “Dubové lesy Ukrajinských Karpat: ekologická charakteristika, pestovanie, ochrana”, ktorá vyšla pri príležitosti 90. narodenín jubilanta.

Od šesťdesiatych rokov minulého storočia, kedy sa vzrástlo nebezpečenstvo vplyvu znečistenia životného prostredia, prof. S.M. Stojko sa zamerl na problémy ochrany životného prostredia. V roku 1974 založil v Lvovskom prírodovednom múzeu ako prvé na Ukrajine “Oddelenie ochrany prírodných ekosystémov”. Spolu so spolupracovníkmi rozpracoval funkčnú klasifikáciu chránených území živej a neživej prírody, ktorá sa stala základom pre tvorbu siete chránených území na Ukrajine (1972). Bol iniciátorom a účastníkom založenia národných parkov, prírodných a krajinných parkov biosférických rezervácií v západnej časti Ukrajiny. Nakoľko Ukrajina zdieľa v prihraničných oblastiach so susednými štátmi spoločné problémy ochrany prírody, jubilant prispel k založeniu cezhraničných bilaterálnych biosférických rezervácií na Pop Ivane, Roztočí a v západnom Polesí. V spolupráci so slovenskými a poľskými vedcami založil v Európe unikátnu trilaterálnu biosférickú rezerváciu “Východné Karpaty”, ktorá je od roku 1999 súčasťou siete UNESCO.

Vychádzajúc zo školy akademika V. I. Vernadského o biosfére a noosfére a taktiež z analýz ekologických dopadov antropogénneho vplyvu na jednotlivé súčasti biosféry, prof. S. M. Stojko položil koncepčné základy integrálnej vedy o ochrane prírody – biogeozológie a jej špecializovaných disciplín ako napr. fytozozológie, zoosozológie a i.

Za účelom záchran zriedkavých spoločenstiev profesor Stojko bol iniciátorom vydania “Zelenej knihy Ukrajiny” (1987), v ktorej pomocou synfytozozologického indexu hodnotenia zriedkavých fytoocenóz spoločenstiev opísal viac než 40 zriedkavých lesných syntaxónov, ktoré sú subjektom ochrany a sú uvedené v Zelenej knihe Ukrajiny.

V rokoch 2000, 2002 a 2010 sa v povodiach horských riek Karpát periodicky opakovali rozsiahle záplavy s katastrofickými dôsledkami. Výskumom prírodných a antropogénnych príčin, profesor Stojko rozpracoval systém preventívnych a lesohospodárskych, ekologických a organizačných opatrení na predchádzanie povodniam. Zhodnotením rôznych antropogénnych záťaží dospel k definícii šiestich stupňov prirodzenosti lesných fytoocenóz – od absolútne prirodzených po úplne umelé. Osobitným príspevkom bolo štúdium pralesov, kde stanovil 10 kritérií hodnotenia prírodných lesov *in situ*. Poukázal na mnohostranné prírodovedné aspekty pralesov, ako aj na možnosť ich použitia ako modelových objektov pre lesné hospodárstvo a navrhol ich ochranu. Je to aj zásluha vedeckých prác profesora Stojka, že bukové pralesy Východných Karpat boli zahrnuté do siete Svetového dedičstva UNESCO.

Profesor S.M. Stojko okrem početných publikácií bol v uplynulých desaťročiach účastníkom mnohých domácich a medzinárodných konferencií na Ukrajine a v zahraničí kde vždy dôstojne prezentoval ukrajinskú ekologickú vedu. Jubilant udržoval a aj naďalej udržiava živé kontakty s mnohými univerzitami a vedecko-výskumnými inštitúciami v zahraničí. Okrem účasti na konferenciách bol pozývaný na prednáškové pobyty (ako napr. Mendelova univerzita v Brne, Technická univerzita vo Zvolene, Botanický ústav ČAV v Prahe, L. Ötvös Egyetem v Budapešti, Hochschule für Bodenkultur vo Viedni a i.), k čomu ho predurčovali okrem odbornej fundovanosti aj jazykové znalosti polyglota.

Hodno spomenúť, že storočný jubilant vo svojej vedeckej kariére preklenul niekoľko generácií vedeckých pracovníkov. Medzi súputníkmi sa objavujú mená z prvej polovice dvadsiateho storočia ako napr. V. M. Sukačev, I. S. Melekhov, P. S. Pogrebnyak, B. P. Kolesnikov, z československých vedcov A. Zlatník, E. Hadač, neskôr aj J. Jeník, J. Čefovský Š. Korpel, I. Vološčuk a i. Poslednej

generácii československých vedcov – ekológov prispel pri identifikácii a opätovnej inventarizácii trvalých výskumných plôch, ktoré založil profesor Alois Zlatník v karpatských pralesoch na Pop Ivane a v Stuzici.

Významnou črtou profesora Stojka bola jeho pracovitosť a schopnosť pritiahnúť spolupracovníkov nielen z lesníckej a botanickej špecializácie, ale v širšom zábere z ochrany prírody a ochrany životného prostredia. Napriek mnohým prikoriam, s ktorými sa počas svojej životnej púte stretol, vždy zostal dobrosrdečným optimistom a v dobrom zmysle “workoholikom”. Dve knižné publikácie “Dubové lesy karpatského horského systému a ich cenotická štruktúra” a “Chránené oblasti Lvovského regiónu” dokončil pred svojou deväťdesiatkou a dve knižné publikácie “Non-reversible Ecological Processes in Biosphere and its Conservation” a “Národné parky Lemkovského kraja a ochrana ich etnokultúrneho dedičstva”, pred svojou storočnicou. Svedčí to o jeho pretrvávajúcej snahe odovzdať ďalšiemu pokoleniu veľa zo svojich poznatkov a životných skúseností. To isté platí aj o jeho rodinnom zázemí, kde má v rodine dvoch profesorov a doktorov vied. Jeho syn Rostislav S. Stojka je profesorom biochémie, členom korešpondentom Národnej akadémie vied Ukrajiny a zať Pavol Bekhta je profesorom technológie spracovania dreva na Národnej lesotechnickej univerzite vo Lvove.

Profesor S. M. Stojko sa dožil 14. marca 2020 významného životného jubilea – 100 rokov. Ak odhliadneme od menších zdravotných problémov spojených s mobilitou, potom môžeme napísať, že storočnice sa dožil v dobrom zdraví. Z dôvodu karantény spôsobenej korona vírusom, jubilant oslavoval storočnicu len v užšom kruhu. Napriek tomu zdravice a gratulácie sa zlietali tak z Ukrajiny ako aj zo zahraničia. V tomto veku je už každý prežitý deň zázrakom a požehnaním, ale napriek tomu jubilantovi prajeme do ďalších rokov dobré a pevné zdravie, aby mohol spomínať na prvú, krásne prežitú storočnicu.

Po zadaní článku do tlače nás zastihla smutná správa. Prof. S. M. Stojko zomrel 22. októbra 2020 v Lvove. Do posledného dňa pracoval a pripravoval na vydanie monografiu „Nezvratné ekologické procesy v biosfére a jej ochrana“ (“Non-reversible Ecological Processes in Biosphere and its Preservation”). Bol pochovaný v rodinnej hrobke vedľa svojej manželky na Janivskom cintoríne vo Lvove. Rozlúčky sa zúčastnili rodinní príslušníci, kolegovia a zamestnanci z Ústavu ekológie Karpát, Národnej univerzity Ivana Franka, Národnej lesotechnickej univerzity, Prírodovedného múzea vo Lvove, veľa študentov, doktorantov a nasledovníkov.

IVAN VASILOVICH DELEHAN (Lvov)
LADISLAV PAULE (Zvolen)

Prof. Ing. Pavel Hrubík, DrSc. jubiluje

Narodil sa 16. 3. 1941 v obci Senné, okres Veľký Krtíš. Osemročnú strednú školu ukončil v roku 1955 v Dolnej Strehovej. Lesnícku technickú školu v Banskej Štiavnici absolvoval v roku 1959 a pokračoval v štúdiu na Lesníckej fakulte Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene, ktorú ukončil v roku 1964. Prvým pracoviskom v lesníckej praxi sa mu stal Lesný závod Nitra, polesie Horné Lefantovce, kde pôsobil ako technik polesia. Po vyše roku prešiel na pracovisko Slovenskej akadémie vied, Arborétum Mlyňany SAV (1965–1993), po delimitácii do Ústavu ekológie lesa SAV, Pobočka biológie drevín Nitra (1994–1995). Od 1. 9. 1995 pracoval na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva Nitre, až do odchodu do dôchodku (2009). Dva roky ešte pracoval v Botanickej záhrade Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre (2009–2011) a spolupracoval pri riešení a ukončení vedeckého projektu KEGA. Od roku 1980 bol členom Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV, pričom pôsobil v jej dendrologickej sekcii.

Jeho vedecký výskum bol zameraný na inventarizáciu a hodnotenie výskytu biotických škodcov (ich biológie a ekológie), vo vzťahu k introdukovaným drevinám pestovaných v Arboréte Mlyňany SAV. Externú aspirantúru z uvedenej problematiky riešil v rokoch 1967–1972, ale obhajoba práce sa z politických dôvodov zámerne odďaľovala a realizovala sa až v roku 1983. V rokoch 1990–1993 bol zástupcom riaditeľa predsedom Vedeckej rady Arboréta SAV a vedúcim vedeckého oddelenia. Viacej rokov pracoval v edičnej a redakčnej činnosti.

Po odchode na novú Fakultu záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU sa po splnení všetkých predpísaných kritérií, v decembri 1965 habilitoval na docenta vo vednom odbore „Záhradníctvo“. V roku 1997 úspešne obhájil doktorskú dizertačnú prácu na Ústave experimentálnej fytopatológie a entomológie SAV a získal najvyššiu vedeckú hodnosť DrSc. V roku 1999 bol prezidentom Slovenskej republiky menovaný za univerzitného profesora pre vedný odbor „Záhradníctvo“.

Dlhé roky spolupracoval s Výskumným ústavom lesného hospodárstva vo Zvolene. Bol členom Vedeckej rady a členom redakčnej rady časopisu *Folia oecologica* na Ústave ekológie lesa SAV vo Zvolene. Na Fakulte záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre pôsobil v rokoch 1995–2009 ako pedagóg, pričom bol vedúci dvoch katedier, predsedá Akademického senátu, prodekan a štatutárny zástupca dekana.

Po odchode do starobného dôchodku v roku 2011 sa venoval aktivitám na úseku výskumu kultúrneho rozšírenia ginka dvojlaločného na Slovensku (dve vedecké monografie a dva karentované články, v spoluautorstve s dcérou Katarínou Ražnou (prof. Ing. PhD.). Celkove v tom období publikoval 6 podobných monografií. Bilancia celoživotnej publikačnej činnosti eviduje celkom 364 publikácií (z toho 6 vedeckých monografií, 30 vedeckých prác v recenzovaných vedeckých zborníkoch, 98 príspevkov na vedeckých konferenciách, 12 skript a učebných textov, 82 odborných príspevkov), ako aj 555 citácií publikovaných prác. Predsedníctvo SAV prof. Ing. Pavlovi Hrubíkovi, DrSc. v roku 1985 udelilo „Cenu SAV za popularizáciu vedy“; „Čestnú plaketu za zásluhy v biologických vedách“ (2011); „Medailu Juraja Fándlyho, za významné výsledky a roz-

voj Slovenskej vedeckej spoločnosti pre poľnohospodárske, lesnícke, potravinárske a veterinárske vedy pri SAV“ (2009). Rektor Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre mu v roku 2001 za aktívnu činnosť pri rozvoji SPU (2001) udelil Pamätnú bronzovú medailu pri príležitosti 60. narodenín. Pri tej istej príležitosti mu Lesnícky výskumný ústav vo Zvolene udelil Pamätnú plaketu (2001). Nasledovali aj iné uznanie a vyznamenania: „Zlatá plaketa MUDr. Jánskeho za viacnásobné darcovstvo krvi“ (2001); „Zlatá medaila“ dekanke Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU v Nitre, za dlhoročný významný prínos pre rozvoj fakulty (2015); „Pamätný list“, riaditeľ a ÚEL SAV vo Zvolene, za dlhoročnú spoluprácu pri rozvoji a podpore pracoviska (2011).

Prof. Ing. Pavel Hrubík, DrSc., je ženatý (17. 8. 1963) a s manželkou Violou vychovali dve dcéry: Vieru (1965) a Katarínu (1973). V roku 1990 sa im narodila vnučka Lucia (absolvovala Právnickú fakultu UMB v Banskej Bystrici) a v roku 2012 vnuk Dominik (žiak 3. ročníka ZŠ). Rodina žije v meste Nitra.

KATARÍNA RAŽNÁ